

Turnau, Irena

"La revolució Jacquard", Barcelona 1985 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/2, 583-584

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanowlenije nauki i naucznych kolektiwow Pribaltiki. Tiezisy dokladow XIV Pribaltijskoj konferencii po istorii nauki. Pod red. J. P. Stradynia. Ryga „Zinatne” 1985 348 ss.

Publikacja stanowi zbiór streszczeń referatów przygotowanych na kolejną XIV Nadbałtycką Konferencję Historii Nauki, która — jak informuje *Przedmowa* — odbyła się w 1985 r. w Rydze-Jurmale. Poprzednie konferencje obradowały: XI — w Tallinie-Tartu (1977); XII — w Wilnie (1979); XIII — w Tartu (1982). Uczestnicy owych konferencji — to przede wszystkim historycy nauki i techniki z radzieckich krajów nadbałtyckich, chociaż biorą w nich udział także przedstawiciele tej dyscypliny z innych ośrodków, a nawet niekiedy z innych krajów socjalistycznych. Na konferencji w roku 1985 — jak można zorientować się w recenzowanej publikacji — udział uczestników z różnych miast i republik przedstawiał się następująco: Ryga (72), Tartu (31), Leningrad (20), Moskwa (17), Wilno (16), Kowno (10), Odessa (6), Kijów (4), Mińsk (4). W *Przedmowie* stwierdza się, że coraz większym zainteresowaniem cieszą się nadbałtyckie konferencje wśród historyków nauki Polski i NRD. Tym większa szkoda, że na spotkaniu w Rydze-Jurmale nie znalazł się żaden polski historyk nauki.

Tematyka XIV Nadbałtyckiej Konferencji Historii Nauki obejmuje trzy kręgi problemowe: 1) kształtowanie się naukowych zespołów i szkół w krajach nadbałtyckich; 2) kształtowanie się pierwotnych pojęć naukowych (według materiałów archiwalnych i folklorystycznych krajów nadbałtyckich — w związku ze 150-leciem urodzin łotewskiego folklorysty — Kriszjanisa Barona); problemy odnajdywania i ochrony pomników historii nauki i techniki krajów nadbałtyckich. Niezależnie od tego do programu konferencji, a więc także i do zbioru streszczeń referatów, włączone zostały tematy czy doniesienia wykraczające poza wskazane kręgi problemowe, o ile uznane zostały przez komitet programowy konferencji za zawierające ważką treść z punktu widzenia historii nauki krajów nadbałtyckich.

Konferencja w Rydze-Jurmale organizowana jest — czytamy w *Przedmowie* — przy pomocy Instytutu Syntezy Organicznej Akademii Nauk Łotewskiej SRR, współdziałającego z Łotewskim Towarzystwem Ochrony Przyrody i Zabytków, Muzeum Przyrody Łotewskiej SRR oraz Muzeum Historii i Medycyny im. P. Stradynia.

Publikacja składa się z krótkich 1—4-stronicowych streszczeń referatów przygotowanych na konferencję. Streszczenia te umieszczone zostały w siedmiu działach: I. *Ogólne problemy historii nauki a naukoznawstwo* (23); II. *Historia nauk fizyko-matematycznych i astronomia* (21); III. *Historia chemii i farmacji* (27); IV. *Historia nauk geologiczno-geograficznych i biologii* (22); V. *Historia medycyny* (36); VI. *Kształtowanie się wczesnych pojęć naukowych (według materiałów folklorystycznych i archeologicznych)* (19); VII. *Ochrona zabytków nauki i techniki* (10).

Publikacja zaopatrzona jest w skorowidz autorski; szkoda, że wyłącznie w piśmowni rosyjskiej. Ogółm na konferencję swój udział zgłosiło blisko 180 osób. Sądząc po tytułach referatów, których autorami są najwybitniejsi radzieccy specjaliści (nie tylko z republik nadbałtyckich), wiele z tych tekstów stanowi zapowiedź oryginalnych i ważkich opracowań w przyszłości.

Stefan Zamecki
(Warszawa)

La revolució Jacquard. Museu Tèxtil i d'Indumentària. Museu Tèxtil de Terrassa. Barcelona 1985 64 ss., 33 ryc. (w tym 5 barwnych).

Józef Maria Jacquard (niekiedy błędnie określanymi jako Karol) doczekał się dużej wystawy, jaką w 150 rocznicę jego śmierci zorganizowały dwa największe muzea włókiennicze Hiszpanii — w Barcelonie i w pobliskim Tarrassa. Mogłaby to być

swego rodzaju satysfakcja dla wynalazcy, że właśnie Katalonia uczciła rocznicę jego śmierci. W tym bowiem kraju był on najostrzej krytykowany przez katalońskiego historyka wzorzystego tkactwa. Camil Rodón y Font poświęcił kilka książek historii rozwoju krosna z podciąganymi licami ukazując licznych poprzedników loyńskiego wynalazcy i twierdząc, że wykorzystał on tylko pomysły swych poprzedników dla wdrożenia krosna mechanicznego¹. Na przykładzie kolejnych wariantów krosna z podciąganymi licami widać, jak złożona była produkcja tkanin o większych raportach wzoru. J. M. Jacquard doprowadził do indywidualnego sterowania niemi osnowy na skutek zaprogramowania działania maszyny za pomocą łańcucha perforowanych kart. Był to pomysł słynnego z budowy automatów J. Vaucansona. Jednak słynny teoretyk nie potrafił swej opatentowanej w 1775 r. maszyny doprowadzić do sprawnego funkcjonowania. Rita J. Adresko z Waszyngtonu przygotowała książkę o krosnach do wyrobu tkanin wzorzystych. W obszernym artykule ukazuje ona znaczenie techniczne wynaleźnia krosna mechanicznego opatentowanego w 1801 r.²

Wystawa została zaopatrzona w drukowany po katalońsku katalog, ukazujący w obszernym wstępie rozwój krosna mechanicznego. Dyrektor muzeum w Terrassa — Francisc Torrella i Niubó przedstawił biografię Jacquarda (1752—1834). Podobne zagadnienia porusza Jean Huchard, dyrektor muzeum włókienniczego w Barcelonie — Rosa Martin i Ros wraz z Albertem Barella i Miró zajęli się historią tkactwa wzorzystego do czasu wynalezienia krosna mechanicznego. Joan Llanas Andiñach ukazał pierwsze próby wdrożenia krosna żakardowskiego w Katalonii i ostateczne jego rozpowszechnienie w latach 1822—1930. Następne trzy artykuły przynoszą wyjaśnienie funkcjonowania pierwszej wersji krosna mechanicznego i zastosowanie wyrobu tkanin wzorzystych do czasów najnowszych z uwzględnieniem mechanicznego dzwiarstwa. Na wystawie ukazano 180 eksponatów: modele i autentyczne krosna automatyczne aż do współczesności; wybrane z bogatych muzeów katalońskich tkaniny wzorzyste i ubiory z nich uszyte, a także fotografie. Katalonia dobrze uczciła 150-lecie śmierci loyńskiego wynalazcy.

Irena Turnau
(Warszawa)

Z CZASOPISM

„WOPROSY ISTORII JESTIESTWOZNANIJA I TIECHNIKI” — ROCZNIK 1984.

PRZEGLĄD TREŚCI

W 1984 r. opublikowane zostały cztery numery radzieckiego kwartalnika „Woprosy Istorii Jestiestwoznanija i Tiechniki”¹.

Numer pierwszy otwiera specjalna wkładka zawierająca następujące teksty: *Informacja o Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego*; *Przemówienie Sekretarza Generalnego KC KPZR towarzysza K. U. Czernienki*; *Przemówienie członka Biura Politycznego KC KPZR przewodniczącego*

¹ C. Rodón y Font: *La invención de la máquina Jacquard*. Badalona 1919; tegoż: *Jacquard en pro de la verdad*. Badalona 1934; tegoż: *L'historique de Métier pour la fabrication des Étoffes Façonnées*. Paris 1934; I. Turnau: *Mechanizacja jedwabnictwa europejskiego w okresie od XIII do końca XVII w.* „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” R. XXIX: 1984 nr 1 s. 159—176.

² R. J. Adrosko: *The invention of the Jacquard mechanism*. „Bulletin de Liaison du Centre International d'Etude des Textiles Anciens”. 1982 nr 55—56 s. 89—117.

¹ Por. omówienia pióra S. Zameckiego (W): „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” t. XXVIII: 1983 nr 1; t. XIX 1984 nr 1; t. XXX: 1985 nr 1.